

Suunised

**Suunised 2/2018 määruse 2016/679 artiklis 49 sätestatud
erandite kohta**

Vastu võetud 25. mail 2018.

Sisukord

1. ÜLDIST	3
2. ARTIKLI 49 SÄTETE ÜKSIKASJALIK TÕLGENDUS	6
2.1 Andmesubjekt on edastamiseks andnud selgesõnalise nõusoleku pärast seda, kui teda teavitati sellise edastamisega tema jaoks kaasnevatest võimalikest ohtudest, mis tulenevad kaitse piisavuse otsuse ja asjaomaste kaitsemeetmete puudumisest (artikli 49 lõike 1 punkt a).....	6
2.1.1 Nõusolek peab olema selgesõnaline	6
2.1.2 Nõusolek peab olema antud konkreetsete andmete konkreetseks ühekordseks või korduvaks edastamiseks.....	7
2.1.3 Nõusolek peab olema antud teadlikult, eelkõige seoses edastamisega kaasnevate võimalike ohtudega	7
2.2 Edastamine, mis on vajalik andmesubjekti ja vastutava töötaja vahelise lepingu täitmiseks või andmesubjekti taotluse alusel võetavate lepingueelsete meetmete rakendamiseks (artikli 49 lõike 1 punkt b).	8
2.3 Edastamine, mis on vajalik, et andmesubjekti huvides sõlmida vastutava töötaja ja muu füüsilise või juriidilise isiku vahel leping või seda lepingut täita (artikli 49 lõike 1 punkt c).	9
2.4 Edastamine, mis on vajalik avalikust huvist tulenevatel kaalukatel põhjustel (artikli 49 lõike 1 punkt d)	10
2.5 Edastamine, mis on vajalik õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks (artikli 49 lõike 1 punkt e).....	11
2.6 Edastamine, mis on vajalik, et kaitsta andmesubjekti või muude isikute olulisi huve, kui andmesubjekt on füüsiliselt või õiguslikult võimetu nõusolekut andma (artikli 49 lõike 1 punkt f). 12	
2.7. Edastamine, mis tehakse avalikust registrist (artikli 49 lõike 1 punkt g ja artikli 49 lõige 2)	13
2.8. Mõjuvad õigustatud huvid (artikli 49 lõike 1 teine lõik).....	14

Euroopa Andmekaitseõukogu,

võttes arvesse Euroopa Parlamendi ja nõukogu 27. aprilli 2016. aasta määruse (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (edaspidi „isikuandmete kaitse üldmäärus“) artikli 70 lõike 1 punkti j ja punkti e,

ON VASTU VÕTNUD KÄESOLEVAD SUUNISED:

1. ÜLDIST

Käesoleva dokumendi eesmärk on esitada juhiseid selle kohta, kuidas kohaldada isikuandmete kaitse üldmääruse¹ artiklit 49, milles on käsitletud erandeid seoses isikuandmete edastamisega kolmandatele riikidele.

Käesolev dokument põhineb andmekaitse direktiivi artikli 29 alusel asutatud ELi andmekaitseasutuste andmekaitse töörühma (WP29) varasemal töö², mille võttis üle Euroopa Andmekaitseõukogu, ning dokumendis käsitletakse peamisi küsimusi, mis on kerkinud esile erandite kohaldamisel seoses isikuandmete edastamisega kolmandatele riikidele. Käesolev dokument vaadatakse üle ja vajadusel ajakohastatakse seda, tuginedes isikuandmete kaitse üldmääruse kohaldamisest saadud praktilistele kogemustele.

Artikli 49 kohaldamisel tuleb meeles pidada, et vastavalt artikli 44 sätetele peab andmeeksportija, kes edastab isikuandmed kolmandatele riikidele või rahvusvahelistele organisatsioonidele, olema täitnud isikuandmete kaitse üldmääruse muude sätete tingimused. Iga töötlustoiming peab olema kooskõlas asjakohaste andmekaitset käsitlevate sätetega, eelkõige artiklite 5 ja 6 sätetega. Seetõttu tuleb kohaldada järgmist kaheastmelist testi: esiteks peab andmete töötlemiseks kui selliseks olema õiguslik alus, mida kohaldatakse koos isikuandmete kaitse üldmääruse asjakohaste sätetega ning teiseks tuleb järgida V peatüki sätteid.

Artikli 49 lõikes 1 sätestatakse, et kaitse piisavuse otsuse või asjakohaste kaitsemeetmete puudumise korral võib kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile isikuandmete ühekordne või korduv edastamine olla lubatud ainult konkreetsetel tingimustel. Samal ajal nõutakse artiklis 44, et kõiki V peatüki sätteid tuleb kohaldada selliselt, et tagada, et isikuandmete kaitse üldmäärusega tagatud füüsiliste isikute kaitse taset ei kahjustata. See tähendab ka seda, et artiklis 49 sätestatud erandite kasutamine ei tohiks viia olukorrani, kus võidakse rikkuda põhiõigusi.³

Artikli 29 töörühm ehk Euroopa Andmekaitseõukogu eelkäija on kuu aega pidanud edastamise puhul parimaks tavaks mitmetasandilist lähenemist,⁴ mille puhul kaalutakse esmalt, kas kolmas riik tagab

¹ EUROOPA PARLAMENDI ja NÕUKOGU 27. aprilli 2016. aasta määrus (EL) 2016/679 füüsiliste isikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise ning direktiivi 95/46/EÜ kehtetuks tunnistamise kohta (isikuandmete kaitse üldmäärus).

² Artikli 29 töörühm, „24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ artikli 26 lõike 1 ühist tõlgendamist käsitlev töödokument“ (WP 114), 25. november 2005.

³ Artikli 29 alusel asutatud andmekaitse töörühma töödokument WP114, lk 9, ning artikli 29 töörühma töödokument elektroonilise side jälgimise kohta luure ja riikliku julgeoleku eesmärgil (WP228, lk 39).

⁴ Artikli 29 töörühm, WP114, lk 9.

kaitse piisava taseme, ning tagatakse, et kolmandas riigis kaitstakse eksporditud andmeid. Kui kaitse tase ei ole piisav, arvestades kõiki asjaolusid, siis peaks andmeeksportija kaaluma piisavate kaitsemeetmete kehtestamist. Seega peaksid andmeeksportijad esmalt püüdma rakendada võimalusi, mille puhul edastamine asetatakse nende mehhanismide raamidesse, mis on sätestatud isikuandmete kaitse üldmääruse artiklites 45 ja 46, ning kasutama üksnes nende puudumise korral artikli 49 lõikes 1 sätestatud erandeid.

Seega artiklis 49 sätestatud erandid on erandid üldpõhimõttest, et isikuandmeid võib edastada kolmandatesse riikidesse ainult siis, kui kolmandas riigis on tagatud kaitse piisav tase või kui asjakohased kaitsemeetmed on kehtestatud ning andmesubjektid kasutavad tõhusaid ja kohtulikult kaitstavaid õigusi, et saada jätkuvalt kasu oma põhiõigustest ja tagatistest⁵. Sellest tulenevalt ja kooskõlas Euroopa õigusele omaste põhimõtetega⁶ tuleks erandeid tõlgendada kitsendavalt nii, et erand ei muutuks reegliks⁷. Seda toetab ka artikli 49 pealkirja sõnastus, mille kohaselt tuleb erandeid kasutada konkreetsetes olukordades („Erandid konkreetsetes olukordades“).

Kui kaalutakse isikuandmete edastamist kolmandatele riikidele või rahvusvahelistele organisatsioonidele, siis peaksid andmeeksportijad eelistama selliseid lahendusi, mille puhul antakse andmesubjektidele tagatised, et andmesubjektidel on jätkuvalt samad põhiõigused ja nende suhtes kohaldatakse kaitsemeetmeid, millele neil on õigus seoses nende andmete töötlemisega, kui asjaomased andmed on juba edastatud. Kuna erandid ei paku edastatud isikuandmetele piisavat kaitset ega asjakohaseid kaitsemeetmeid ning erandil põhinevate edastamiste puhul ei ole vaja saada järelevalveasutustelt ühtegi eelnevat luba, siis kaasnevad erandi alusel isikuandmete kolmandatesse riikidesse edastamise korral suurenevad riskid seoses asjaomaste andmesubjektide õiguste ja vabadustega.

Andmeeksportijad peaksid olema teadlikud, et kaitse piisavuse otsuse puudumise korral võib avalikust huvist tulenevatel kaalukatel põhjustel liidu või liikmesriigi õigusega selgesõnaliselt seada piirangud eri liiki isikuandmete edastamiseks kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile (artikli 49 lõige 5).

Juhtumipõhine edastamine ja edastamine, mis ei ole korduv

Euroopa Andmekaitse nõukogu märgib, et mõistet „juhtumipõhine“ kasutatakse põhjenduses 111 ning mõistet „ei ole korduv“ kasutatakse seoses artikli 49 lõike 1 teises lõigus sätestatud „mõjuvate õigustatud huvide“ erandiga. Need mõisted viitavad sellele, et selliseid edastamisi võib toimuda mitu korda, kuid mitte korrapäraselt, ning edastamine toimub väljaspool tavapärasest tegevust, nt juhuslikult, teadmata asjaoludel ja suvalise sagedusega. Kui näiteks andmete edastamine toimub korrapäraselt andmeeksportija ja konkreetse andmeimportija vahelise püsisuhte alusel, siis võidakse põhimõtteliselt lugeda sellist edastamist süstemaatiliseks ja korduvaks ning seetõttu ei käsitleta seda juhtumipõhiseks või edastamisena, mis ei ole korduv. Lisaks peetakse mitte-juhtumipõhiseks või korduvaks üldjoontes

⁵ Põhjendus 114.

⁶ Artikli 29 töörühm, WP114, lk 7.

⁷ Vt juba artikli 29 töörühm, WP114, lk 7. Euroopa Kohus on korduvalt rõhutanud, et „eraelu puutumatus põhiõiguse kaitsmine liidu tasandil [nõuab], et isikuandmete kaitse erandid ja piirangud piirduksid rangelt vajalikuga“ (Euroopa Kohtu otsus, 16. detsember 2008, Satakunnan Markkinapörssi, Satamedia, C-73/07, punkt 56; 9. november 2010, Volker und Markus Schecke, Eifert, C92/09 ja C-93/09, punkt 77; digitaalõiguste kohtuotsus, punkt 52, ning 6. oktoober 2015, Schrems, C-362/14, punkt 92, samuti 21. detsember 2016, Tele2 Sverige AB, C-203/15, punkt 96). Vt ka konventsiooni 108 kontrolliasutusi ja piiriüleseid andmevooge käsitleva lisaprotokollis artikli 2 lõike 2 punkt a, lk 6, mis on kättesaadav aadressil: <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/181.1>

näiteks seda, kui andmeimportijale on antud üldistel alustel otsene juurdepääs andmebaasile (nt IT rakenduse konkreetse liidese kaudu).

Põhjenduses 111 eristatakse erandeid, rõhutades selgesõnaliselt, et „lepingust“ ja „õiguslikust nõudest“ tulenevad erandid (artikli 49 lõike 1 esimese lõigu punktid b, c ja e) kehtivad üksnes „juhtumipõhise“ edastamise puhul, kuid „selgesõnalise nõusoleku erandi“, „avalikust huvist tulenevate kaalukate põhjuste erandi“, „eluliste huvide erandi“ ning „registriga seotud erandi“ puhul selline piirang puudub vastavalt artikli 49 lõike 1 esimese lõigu punktidele a, d, f ja g.

Siiski tuleb rõhutada, et isegi neid erandeid, mille kohta pole selgesõnaliselt sätestatud, et need piirduvad „juhtumipõhise“ või „mittekorduva“ edastamisega, tuleb tõlgendada viisil, mis ei ole vastuolus erandite olemusega, st tegemist on erandiga reeglist, mille kohaselt ei või andmeid edastada kolmandale riigile, välja arvatud juhul, kui riik pakub isikuandmete kaitset piisaval tasemel või kui kehtestatud on asjakohased kaitsemeetmed⁸.

Vajalikkuse kontrollimine

Üks üldine tingimus mitme erandi kasutamisele on see, et andmete edastamine peab olema „vajalik“ konkreetsetel eesmärkil. Vajalikkust tuleks kontrollida seoses artikli 49 lõike 1 punktides b, c, d, e ja f sätestatud võimalike erandite kasutamisega. Selliseks kontrollimiseks peab ELis asuv andmeeksportija hindama, kas isikuandmete edastamist võib pidada vajalikuks kasutatava erandi konkreetsetel eesmärkil. Täiendavat teavet selle kohta, kuidas rakendada vajalikkuse kontrollimist iga asjaomase erandi puhul, leiate asjakohastest jaotistest allpool.

Artikli 48 seos eranditega

Isikuandmete kaitse üldmääruse artiklis 48 kehtestatakse uus säte, millega tuleb arvestada, kui on kavas edastada isikuandmeid. Artiklis 48 ja vastavas põhjenduses 115 on sätestatud, et kolmanda riigi asutuse, kohtu või haldusasutuse otsus ei ole iseenesest õiguspärane põhjus, et edastada andmed kolmandatele riikidele. Seetõttu on edastamine vastusena kolmanda riigi asutuse otsusele seaduslik ainult juhul, kui on täidetud V peatükis sätestatud tingimused⁹.

Sellistes olukordades, kus on olemas rahvusvaheline leping, näiteks vastastikuse õigusabi leping, peaksid ELi ettevõtjad üldiselt vastama otsesele taotlusele keeldumisega ning suunama kolmanda riigi taotluse esitanud asutuse kehtiva vastastikuse õigusabi lepingu või lepingu juurde.

Ühtlasi on selline arusaam täpselt vastavuses artikliga 44, milles on sätestatud kõikide V peatüki sätete suhtes kehtiv üldpõhimõte, et tagada, et isikuandmete kaitse üldmäärusega tagatud füüsiliste isikute kaitse taset ei kahjustata.

⁹Vt põhjenduse 115 neljandat lauset.

2. ARTIKLI 49 SÄTETE ÜKSIKASJALIK TÕLGENDUS

2.1 Andmesubjekt on edastamiseks andnud selgesõnalise nõusoleku pärast seda, kui teda teavitati sellise edastamisega tema jaoks kaasnevatest võimalikest ohtudest, mis tulenevad kaitse piisavuse otsuse ja asjaomaste kaitsemeetmete puudumisest (artikli 49 lõike 1 punkt a).

Üldtingimused, mille alusel peetakse nõusolekut kehtivaks, on sätestatud isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 lõikes 11¹⁰ ja artiklis 7¹¹. Artikli 29 tööühm on esitanud suunised nõusoleku üldtingimuste kohta eraldi dokumendis, mille on heaks kiitnud Euroopa Andmekaitsekoogu¹². Asjaomaseid tingimusi kohaldatakse ka artikli 49 lõike 1 punkti a kohaselt antava nõusoleku suhtes. Selleks, et nõusolekut saaks pidada andmete kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile edastamise kehtivaks õiguslikuks aluseks vastavalt artikli 49 lõike 1 punktile a, peavad seda siiski iseloomustama konkreetsed täiendavad elemendid, millele käesolevas dokumendis keskendutaksegi.

Seetõttu tuleks käesolevate suuniste osa 1 lugeda koos artikli 29 tööühma nõusolekut käsitlevate suunistega, mille on heaks kiitnud Euroopa Andmekaitsekoogu ning milles on esitatud üksikasjalikum analüüs isikuandmete kaitse üldmääruse kohase nõusoleku üldtingimuste ja kriteeriumide tõlgendamise kohta¹³. Samuti tuleb märkida, et vastavalt artikli 49 lõikele 3 ei saa avalikku võimu teostavad riigiasutused kasutada seda erandit oma toimingutes.

Artikli 49 lõike 1 punktis a on sätestatud, et artikli 45 lõike 3 kohase kaitse piisavuse otsuse või artikli 46 kohaste asjaomaste kaitsemeetmete, sealhulgas siduvate kontsernisest eeskirjade puudumise korral võib isikuandmete edastamine kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile olla lubatud, tingimusel et „*andmesubjekt on edastamiseks andnud selgesõnalise nõusoleku pärast seda, kui teda teavitati sellise edastamisega tema jaoks kaasnevatest võimalikest ohtudest, mis tulenevad kaitse piisavuse otsuse ja asjaomaste kaitsemeetmete puudumisest*“.

2.1.1 Nõusolek peab olema selgesõnaline

Vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punktile 11 peaks iga nõusolek olema vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline. Selle kõige viimase tingimuse koha pealt on artikli 49 lõike 1 punkt a rangem, sest seal nõutakse „selgesõnalist“ nõusolekut. See on uus nõue ka võrreldes direktiivi 95/46/EÜ artikli 26 lõike 1 punktis a sätestatuga, milles nõuti ainult „ühemõttelist“ nõusolekut. Isikuandmete kaitse üldmääruses nõutakse selgesõnalist nõusolekut olukordades, kus võivad tekkida konkreetsed andmekaitsega seotud ohtudest, ning seetõttu peab isikul olema ulatuslik kontroll oma isikuandmete üle. Nii on see näiteks isikuandmete eriliikide töötlemise (artikli 9 lõike 2 punkt a) ja automatiseeritud töötlusel põhinevate üksikotsuste tegemise (artikli 22 lõike 2 punkt c) korral. Sellised konkreetsed ohud ilmnevad ka rahvusvahelise andmeedastuse kontekstis.

Täiendavaid juhiseid selgesõnalise nõusoleku nõude kohta ning muude nõuete kohta, mida tuleb täita, et nõusolekut saaks pidada kehtivaks, leiate artikli 29 tööühma nõusolekut käsitlevatest suunistest, mille on heaks kiitnud Euroopa Andmekaitsekoogu¹⁴.

¹⁰ Vastavalt isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 4 punktile 11 on andmesubjekti „nõusolek“ vabatahtlik, konkreetne, teadlik ja ühemõtteline tahteavaldus, millega andmesubjekt kas avalduse vormis või selge nõusolekut väljendava tegevusega nõustub tema kohta käivate isikuandmete töötlemisega.

¹¹ Ka põhjendustes 32, 33, 42 ja 43 antakse nõusoleku kohta täiendavaid juhiseid.

¹² Vt artikli 29 tööühma suunised määruse 2016/679 kohase nõusoleku kohta (WP259)

¹³ Sama.

¹⁴ Sama.

2.1.2 Nõusolek peab olema antud konkreetsete andmete konkreetseks ühekordseks või korduvaks edastamiseks.

Kehtiva nõusoleku üheks nõudeks on, et see peab olema konkreetne. Selleks, et nõusolekut saaks pidada andmete edastamise kehtivaks õiguslikuks aluseks vastavalt artikli 49 lõike 1 punktile a, peab nõusolek olema antud andmete konkreetseks ühekordseks või korduvaks edastamiseks.

Nõusoleku määratluses nimetatud konkreetseuse elemendi eesmärgiks on tagada teatav kasutajapoolne kontroll ja läbipaistvus andmesubjekti jaoks. Ühtlasi on see element tihedalt seotud nõudega, et nõusolek peab olema antud „teadlikult“.

Kuna nõusolek peab olema konkreetne, siis on mõnikord võimatu saada andmesubjektilt andmete kogumise ajal eelnevat nõusolekut tulevase edastamise kohta, nt kui edastamise konkreetset asjaolud ei ole nõusoleku taotlemise ajal teada, ei saa hinnata nende mõju andmesubjektile. Näiteks ELi ettevõtja kogub oma klientide andmeid kindla eesmärgiga (kaupade tarnimine), ilma et tal oleks sel ajal kavatsust edastada need andmed kolmandale isikule väljaspool ELi. Kuid mõned aastad hiljem omandab kõnealuse ettevõtja liiduväline ettevõtja, kes soovib edastada oma klientide isikuandmeid teisele liiduvälisele ettevõtjale. Selleks, et asjaomane edastamine oleks kehtiv nõusoleku andmise erandi alusel, peaks andmesubjekt andma oma nõusoleku selleks konkreetseks edastamiseks sel ajal, kui edastamist kavandatakse. Seetõttu ei ole andmete kogumise ajal ELi ettevõtjale tarnetega seoses antud nõusolek piisav, et õigustada selle erandi kasutamist isikuandmete hiljem kavandatud edastamiseks väljapoole ELi.

Seetõttu peab andmeeksportija veenduma, et saab konkreetse nõusoleku enne, kui toimub edastamine, isegi siis, kui see toimub pärast andmete kogumist. See nõue on seotud ka vajadusega, et nõusolek peab olema antud teadlikult. Konkreetse nõusoleku saamine andmesubjektilt on võimalik ka enne edastamist ja isikuandmete kogumise ajal tingimusel, et konkreetne edastamine tehakse andmesubjektile teatavaks ning edastamise asjaolud ei muutu pärast seda, kui andmesubjekt on andnud konkreetse nõusoleku. Seetõttu peab andmeeksportija olema veendunud, et ka allpool jaotises 1.3 sätestatud nõuded on täidetud.

2.1.3 Nõusolek peab olema antud teadlikult,¹⁵ eelkõige seoses edastamisega kaasnevate võimalike ohtudega

See tingimus on eriti oluline, sest sellega tugevdatakse ja täpsustatakse veelgi artikli 4 punktis 11 sätestatud „teadliku“ nõusoleku üldnõuet, mida kohaldatakse mis tahes nõusoleku suhtes¹⁶. Kui andmeedastuse õiguslikuks aluseks on nõusolek vastavalt artikli 6 lõike 1 punktile a, eeldab „teadliku“ nõusoleku üldnõue kui selline, et andmesubjekti teavitatakse eelnevalt nõuetekohaselt edastamise konkreetsetest asjaoludest (st vastutava töötleja identiteet, edastamise eesmärk, andmete liik, nõusoleku tagasivõtmise õiguse olemasolu, vastuvõtjate identiteet või kategooriad)¹⁷.

Kui isikuandmeid edastatakse kolmandale riigile vastavalt artikli 49 lõike 1 punktile a, nõutakse lisaks teadliku nõusoleku üldnõudele, et andmesubjekte teavitataks sellise edastamisega kaasnevatest konkreetsetest ohtudest, mis tulenevad asjaolust, et andmed edastatakse riiki, mis ei taga piisavat kaitset, ning et andmete kaitseks ei ole rakendatud piisavaid kaitsemeetmeid. Selline teavitamine on vajalik selleks, et andmesubjekt saaks anda nõusoleku, olles täielikult teadlik edastamisega

¹⁵ Järgida tuleks ka isikuandmete kaitse üldmääruse artiklites 13 ja 14 sätestatud üldisi läbipaistvusnõudeid. Täiendava teabe saamiseks vt artikli 29 tööühma suuniseid määruse 2016/679 kohase läbipaistvuse kohta (WP260).

¹⁶ Vt artikli 29 tööühma suunised määruse 2016/679 kohase nõusoleku kohta (WP259)

¹⁷ Samas, lk 13.

kaasnevatest konkreetsetest asjaoludest, ning seetõttu, kui asjaomast teavet ei esitata, siis erandit ei kohaldata.

Teabes, mis esitatakse andmesubjektile selleks, et saada nõusolek tema isikuandmete edastamiseks kolmandas riigis asuvatele kolmandatele isikutele, tuleb ära märkida kõik andmete vastuvõtjad või vastuvõtjate kategooriad; kõik riigid, kuhu kavatakse andmeid edastada, asjaolu, et edastamise õiguslikuks aluseks on nõusolek; samuti see, et kolmas riik, kuhu andmed kavatakse edastada, ei taga andmete kaitse piisavat taset vastavalt Euroopa Komisjoni otsusele¹⁸. Lisaks sellele, nagu on ülalpool mainitud, tuleb teavitada andmesubjekti jaoks kaasnevatest võimalikest ohtudest, mis tulenevad asjaolust, et kolmandas riigis puudub piisaval tasemel andmekaitse ning puuduvad ka asjakohased kaitsemeetmed. Selline teade, mis võiks olla standardiseeritud, peaks hõlmama näiteks teavet selle kohta, et kolmandas riigis ei pruugi olemas olla järelevalveasutust ja/või andmetöötlaste põhimõtteid ja/või kolmandas riigis ei pruugi kehtida andmesubjekti õigused.

Erijuhul, kui edastamine toimub pärast andmesubjektilt isikuandmete kogumist, peaks andmeeksportija teavitama andmesubjekti edastamisest ja sellega kaasnevatest ohtudest enne selle toimumist, et saada „kavandatud“ edastamisele tema selgesõnaline nõusolek.

Nagu nähtub eespool esitatud analüüsist, on isikuandmete kaitse üldmääruses kehtestatud nõusoleku erandi kasutamisele ranged nõuded. Nii ranged nõuded kombineerituna asjaoluga, et andmesubjekt võib antud nõusoleku igal ajal tagasi võtta, tähendab, et nõusolek ei pruugi olla andmete kolmandatesse riikidesse edastamise seisukohast pikas perspektiivis mõistlik lahendus.

2.2 Edastamine, mis on vajalik andmesubjekti ja vastutava töötaja vahelise lepingu täitmiseks või andmesubjekti taotluse alusel võetavate lepingueelsete meetmete rakendamiseks (artikli 49 lõike 1 punkt b).

Arvestades põhjendust 111, võib edastamine selle erandi alusel toimuda, „*kui edastamine on juhtumipõhine ja vajalik seoses lepingu[ga] (...)*“¹⁹

Kuigi üldiselt võib näida, et lepingu täitmisega seotud erandeid võib pigem laialt tõlgendada, kitsendavad neid siiski sellised kriteeriumid nagu „*vajalikkus*“ ja „*juhtumipõhised edastamised*“.

Andmete edastamise vajalikkus

„*Vajalikkuse kontrollimine*“²⁰ vähendab nende juhtumite arvu, mille puhul võidakse toetuda artikli 49 lõike 1 punktile b²¹. See nõuab tiheda ja märkimisväärse seose olemasolu andmete edastamise ja lepingu eesmärkide vahel.

Seda erandit ei saa kasutada juhul, kui ettevõtjate kontsern on ärielistel eesmärkidel koondanud oma makse- ja personalijuhtimise funktsioonid kõikide töötajate puhul kolmandasse riiki, kuna puudub otsene ja objektiivne seos töölepingu täitmise ja sellise edastamise vahel²². Muud edastamise alused,

¹⁸ Viimati nimetatud nõue tuleneb ka kohustusest teavitada andmesubjekte (artikli 13 lõike 1 punkt f, artikli 14 lõike 1 punkt e)

¹⁹ „Juhtumipõhise“ edastamise kriteeriumit on nimetatud põhjenduses 111 ning seda kohaldatakse artikli 49 lõike 1 punktides b, c ja e sätestatud erandite suhtes.

²⁰ Vt ka artikli 29 tööühma arvamust 06/2014 andmete vastutava töötaja õigustatud huvide mõiste kohta direktiivi 95/46/EÜ artikli 7 tähenduses, dokument WP 217.

²¹ „Vajalikkuse“ nõude võib leida ka artikli 49 lõike 1 punktides c–f sätestatud eranditest.

²² Lisaks ei peeta seda juhtumipõhiseks edastamiseks (vt allpool).

mis on sätestatud V peatükis, nagu lepingu tüüptingimused või siduvad kontsernisisesed eeskirjad võivad siiski olla sobivad konkreetse edastamise jaoks.

Teisest küljest – kui reisbüroo edastab oma üksikute klientide isikuandmed hotellidele või teistele äripartneritele, kelle abi kasutatakse nende klientide välismaal viibimise korraldamiseks, võib seda pidada reisbüroo ja kliendi vahel sõlmitud lepingu täitmise seisukohast vajalikuks, kuna sel juhul on piisavalt tihe ja märkimisväärne seos andmete edastamise ja lepingu eesmärgi vahel (klientide reisi korraldamine).

Seda erandit ei saa kohaldada lepingu täitmiseks mittevajaliku täiendava teabe edastamise suhtes või vastavalt lepingueelsete meetmete rakendamiseks andmesubjekti taotlusel²³; seega tuleb täiendavate andmete puhul kasutada muid vahendeid.

Juhtumipõhised edastamised

Isikuandmeid võib selle erandi alusel edastada ainult siis, kui edastamine on juhtumipõhine²⁴. Seda, kas andmete edastamisi või andmete edastamist võib pidada „juhtumipõhiseks“ või „mittejuhtumipõhiseks“, tuleb otsustada iga juhtumi puhul eraldi.

Edastamist võib pidada juhtumipõhiseks, kui näiteks müügijuht sõidab seoses oma töölepingust tulenevate kohustustega kolmandates riikides asuvate erinevate klientide juurde ning tema isikuandmed edastatakse asjaomastele klientidele selleks, et korraldada kohtumisi. Edastamist võib pidada juhtumipõhiseks ka siis, kui ELi pank edastab isikuandmed kolmandas riigis asuval pangale, et teha makse kliendi korralduse alusel, eeldusel et andmete edastamine ei toimu kahe panga vahelise püsiva koostöösuhte raames.

Samas ei kvalifitseeru edastamine juhtumipõhiseks, kui hargmaine ettevõtja korraldab kolmandas riigis asuvas koolituskeskuses koolitusi ja edastab süstemaatilisel nende töötajate isikuandmeid, kes osalevad koolitusel (nt sellised andmed nagu nimi ja ametinimetus, kuid võimalik ka, et toidusoovid või liikumiskiirangud). Püsisuhte alusel korrapäraselt toimuvat andmete edastamist peetakse süstemaatiliseks ja korduvaks ning seetõttu ületavad nad „juhtumipõhise“ piirid. Seetõttu ei pruugi sel juhul paljud ärisuhte raames toimuvad andmeedastused tugineda artikli 49 lõike 1 punktis b sätestatule.

Vastavalt artikli 49 lõikele 3 ei kohaldata seda erandit avalikku võimu teostavate riigiasutuste toimingute suhtes.

2.3 Edastamine, mis on vajalik, et andmesubjekti huvides sõlmida vastutava töötleja ja muu füüsilise või juriidilise isiku vahel leping või seda lepingut täita (artikli 49 lõike 1 punkt c).

Seda sätet tuleks tingimata tõlgendada sarnaselt artikli 49 lõike 1 punkti b tõlgendamisega; seega võib artikli 45 lõike 3 kohase kaitse piisavuse otsuse või artikli 46 kohaste asjakohaste kaitsemeetmete puudumise korral toimuvat andmete edastamist kolmandale riigile või rahvusvahelisele organisatsioonile käsitada artikli 49 lõike 1 punktis c sätestatud erandi kohasena ainult juhul, kui seda võib pidada „vajalik[uks], et andmesubjekti huvides sõlmida vastutava töötleja ja muu füüsilise või juriidilise isiku vahel leping või seda lepingut täita“.

²³ Üldisemalt võimaldavad kõik artikli 49 lõike 1 punktides b–f sätestatud erandid edastada üksnes selliseid andmeid, mis on vajalikud, tulenevalt edastamise eesmärgist.

²⁴ Mõiste „juhtumipõhine“ üldmääratlust vt lk 4.

Lisaks sellele, et andmete edastamine peab olema vajalik, on põhjenduses 111 märgitud, et andmete edastamine võib toimuda vaid siis, „kui edastamine on **juhtumipõhine** ja **vajalik** seoses lepingu[ga] ...”. Seega, lisaks „vajalikkuse kontrollimise” kriteeriumile, võib isikuandmeid ka siin ainult selle erandi alusel edastada üksnes siis, kui edastamine on juhtumipõhine.

Andmete edastamise vajalikkus ja andmesubjekti huvides lepingu sõlmimine

Kui organisatsioon on andnud sellised tegevused nagu palgahaldus ärilisel eesmärgil edasi väljaspool ELi asuvatele teenusepakkujatele, siis ei saa kõnealune erand olla sellisel eesmärgil toimuva andmeedastuste aluseks, kuna andmete edastamise ja andmesubjekti huvides sõlmitud lepingu vahel ei saa tuvastada tiheda ja märkimisväärse seose olemasolu, isegi siis, kui edastamise lõppeesmärk on töötaja palga haldamine²⁵. Sellisele edastamisele võivad pakkuda sobivama aluse muud V peatükis sätestatud vahendid, näiteks lepingu tüüptingimused või siduvad kontsernisisised eeskirjad.

Juhtumipõhised edastamised

Selle erandi alusel võib isikuandmeid edastada üksnes siis, kui edastamine on juhtumipõhine, kuna tegemist on artikli 49 lõike 1 punktis b sätestatud erandiga. Seega, et hinnata, kas selline edastamine on juhtumipõhine, tuleb teha samasugune test²⁶.

Lõpetuseks, vastavalt artikli 49 lõikes 3 sätestatule ei kohaldata seda erandit avalikku võimu teostavate riigiasutuste toimingute suhtes²⁷.

2.4 Edastamine, mis on vajalik avalikust huvist tulenevatel kaalukatel põhjustel (artikli 49 lõike 1 punkt d)

Kõnealune erand, mida tavaliselt nimetatakse „ülekaaluka avaliku huvi erandiks“, on üsna sarnane direktiivi 95/46/EÜ²⁸ artikli 26 lõike 1 punktis d sätestatuga, mille kohaselt võib edastamine toimuda ainult tingimusel, et see on vajalik või seadustekohaselt nõutav üldiste huvidega seotud olulistel põhjustel.

Vastavalt artikli 49 lõikes 4 sätestatule võib selle erandi kohaldamise tuua kaasa üksnes selline avalik huvi, mida on tunnustatud liidu õiguses või selle liikmesriigi õiguses, mida vastutava töötleja suhtes kohaldatakse.

Kõnealuse erandi kohaldamiseks ei piisa siiski sellest, et (nt kolmanda riigi asutus) taotleb andmeedastust sellise uurimise jaoks, millega teenitakse kolmanda riigi selliseid avalikke huve, mis on abstraktsetes mõttes olemas ka liidu või liikmesriigi õiguses. Kui näiteks kolmanda riigi asutus taotleb andmete edastamist terrorismivastase võitluse eesmärgil toimivas uurimises, ei ole terrorismivastast võitlust käsitlevate sätete olemasolu liidu või liikmesriigi õiguses piisav, et sellise edastamise suhtes saaks kohaldada artikli 49 lõike 1 punkti d. Pigem on nii, nagu on rõhutatud Euroopa Andmekaitsekoostöö eelkäija ehk artikli 29 tööühma varasemates avaldustes,²⁹ st erandit saab kohaldada üksnes siis, kui ka liidu õigusest või selle liikmesriigi õigusest, mida vastutava töötleja suhtes kohaldatakse, saab järeldada, et andmete selline edastamine on lubatud seoses olulise avaliku huviga, sealhulgas rahvusvahelise koostöö vastastikkuse põhimõtte vaimus. Kui hinnatakse artikli 49 lõike 1 punkti d kohase avaliku huvi olemasolu, võib üheks näitajaks olla sellise rahvusvahelise lepingu või

²⁵ Ühtlasi ei peeta seda juhtumipõhiseks edastamiseks (vt allpool).

²⁶ Mõiste „juhtumipõhine“ üldmääratlust vt lk 4.

²⁷ Täiendava teabe saamiseks vt 1. jaotist, lk 5.

²⁸ EUROOPA PARLAMENDI ja NÕUKOGU 24. oktoobri 1995. aasta DIREKTIIV 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta.

²⁹ Artikli 29 tööühma arvamus 10/2006 SWIFT (*Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication*) võrgus isikuandmete töötlemise kohta, WP128, lk 25

konventsiooni olemasolu, millega tunnustatakse konkreetseid eesmärke ja nähakse ette rahvusvaheline koostöö kõnealuse eesmärgi edendamiseks, kui EL või liikmesriigid on asjaomase lepingu või konventsiooni osalised.

Kuigi artikli 49 lõike 1 punkt d on mõeldud kasutamiseks peamiselt avaliku sektori asutustele, võivad sellele tugineda ka eraõiguslikud isikud. Seda toetavad ka mõned põhjenduses 112 esitatud näited, milles märgitakse ära nii avaliku sektori asutuste kui ka eraõiguslike isikute andmeedastused³⁰.

Seega on kõnealuse erandi kohaldamise seisukohalt oluliseks nõudeks olulise avaliku huvi olemasolu, mitte andmeid edastava ja/või vastuvõtva organisatsiooni olemus (avaliku-õiguslik, eraõiguslik või rahvusvaheline organisatsioon).

Põhjendused 111 ja 112 osutavad sellele, et kõnealust erandit ei piirata sellega, et andmeedastused oleksid „juhtumipõhised“³¹. See ei tähenda siiski, et andmeedastused, mis toimuvad olulise avaliku huvi erandi alusel vastavalt artikli 49 lõike 1 punktile d, saavad toimuda laiaulatuslikult ja süstemaatiliselt. Pigem tuleks austada üldpõhimõtet, mille kohaselt ei tohi artiklis 49 sätestatud erandid muutuda praktikas „reegliks“, vaid neid tuleb piirata konkreetsete olukordadega ning iga andmeekspordija peab tagama, et edastamise puhul on täidetud range vajalikkuse kriteerium³².

Kui andmeid edastatakse tavalise äritegevuse või -tava raames, siis soovitab Euroopa Andmekaitsekoostöö rühm tungivalt, et kõik andmeeksporditajad (eelkõige avaliku sektori asutused³³) kehtestaksid selliseks tegevuseks asjakohased kaitsemeetmed kooskõlas artikliga 46, ega tugineks artikli 49 lõike 1 punktis d sätestatud erandile.

2.5 Edastamine, mis on vajalik õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks (artikli 49 lõike 1 punkt e).

Õiguspäraste nõuete koostamine, esitamine ja kaitsmine

Artikli 49 lõike 1 punkti e kohaselt võib edastamine toimuda, kui see „on vajalik õigusnõuete koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks“. Põhjenduses 111 märgitakse, et edastamine peaks olema võimalik, kui see on „juhtumipõhine ja vajalik seoses lepingu või õigusliku nõudega, sõltumata sellest, kas tegemist on kohtumenetluse, haldusmenetluse või mõne kohtuvälise menetluse, sealhulgas reguleerivate asutuste vaheliste menetlustega“. See hõlmab erinevaid tegevusi, nt seoses kriminaal- või haldusuurimistega kolmandas riigis (nt monopolivastane seadus, korruptsioon, siseteabe alusel kauplemine või muud sarnased asjaolud), mille korral võib erandit kohaldada ka andmeedastuse suhtes, et kaitsta ennast või vähendada seaduslikult ettenähtud karistust või end sellest vabastada, nt monopolivastases uurimises. Samuti võib selle erandi alla kuuluda andmeedastus, mille eesmärk on ametlike kohtueelsete uurimistoimingute läbiviimine tsiviilkohtumenetluses. Samuti võib see hõlmata andmeeksporditaja tegevust selleks, et algatada menetlusi kolmandas riigis, nt kohtuasja algatamine või ühinemisele heakskiidu taotlemine. Erandit ei saa kasutada selleks, et õigustada isikuandmete edastamist ainuüksi selle põhjendusega, et kohtumenetlus või ametlikud menetlused võidakse läbi viia tulevikus.

³⁰ „andmete rahvusvahelisel vahetamisel konkurentsiasutuste vahel, maksu- ja tolliasutuste vahel, finantsjärelevalveasutuste vahel, sotsiaalkindlustuse või rahvatervise eest vastutavate asutuste vahel, näiteks nakkushaiguste suhtes kontaktsete isikute väljaselgitamisel või spordis dopingu kasutamise vähendamiseks ja/või kaotamiseks.“

³¹ Mõiste „juhtumipõhine“ üldmääratlus, vt lk 4.

³² Vt ka lk 3.

³³ Näiteks finantsjärelevalveasutused, kes vahetavad andmeid seoses isikuandmete rahvusvahelise edastamisega halduskoostöö eesmärgil

Seda erandit võib kohaldada avalikku võimu teostavate riigiasutuste toimingute suhtes (artikli 49 lõige 3).

Kombinatsioon mõistetest „õigusnõue“ ja „menetlus“ tähendab, et asjaomasel menetlusel peab olema õiguslik alus, sealhulgas ametlik, õiguslikult määratletud kord, kuid siinjuures ei piirduta üksnes kohtu- või haldusmenetlustega („või mõne kohtuvälise menetlusega“). Kuna andmeid on vaja edastada menetluse käigus, peab andmeedastuse ja kõnealuse olukorraga seotud konkreetse menetluse vahel olema tihe seos. Teatavat liiki menetluse abstraktsest kohaldatavusest ei piisa.

Vastutavad töötajad ja volitatud töötajad peaksid olema teadlikud sellest, et siseriiklik õigus võib sisaldada nn tõkestavaid sätteid, mis keelavad isikuandmete edastamise välisriigi kohtutele või võimalikele muudele välisriigi ametiasutustele, või piiravad seda.

Andmete edastamise vajalikkus

Asjaomaste andmete edastamine võib toimuda üksnes siis, kui see on **vajalik** asjaomase õigusnõude koostamiseks, esitamiseks või kaitsmiseks. „*Vajalikkuse kriteeriumi*“ jaoks on vajalik tiheda ja märkimisväärse seose olemasolu kõnealuste andmete ja õigusliku seisukoha konkreetse koostamise, esitamise või kaitsmise vahel³⁴. Ainuüksi kolmanda riigi asutuse huvist või kolmanda riigi asutuse väljendatavast võimalikust „heast tahtest“ ei piisa.

Kuigi andmeeksportijal võib tekkida kiusatus edastada vastuseks taotlusele või kohtumenetluse algatamiseks kõik võimalikult asjaomased isikuandmed, ei oleks see kooskõlas kõnealuse erandiga ega üldisemalt isikuandmete kaitse üldmäärusega, kuna selles on (andmete minimeerimise põhimõtte kohaselt) rõhutatud, et isikuandmed peaksid olema asjakohased, olulised ja piiratud sellega, mis on vajalik nende töötlemise eesmärgi seisukohalt.

Euroopa Andmekaitsekoostöögrupi eelkäija ehk artikli 29 töörühm on seoses kohtumenetlustega juba kirjeldanud mitmeastmelist lähenemist küsimusele, millal on isikuandmete edastamine asjakohane, sealhulgas selle põhimõtte kohaldamist. Esimese sammuna tuleks hoolikalt hinnata, kas konkreetse juhtumi puhul piisaks anonüümised andmetest. Kui see ei ole asjakohane, siis võiks kaaluda edastatavate andmete pseudonüümimist. Kui isikuandmed on vaja saata kolmandasse riiki, siis tuleks enne edastamist hinnata nende asjakohasust konkreetsel juhul, et edastataks ja avaldataks ainult selline isikuandmete kogum, mida on tegelikult vaja.

Juhtumipõhine edastamine

Selliseid edastamisi tuleks teha ainult siis, kui need on juhtumipõhised. Täiendava teabe saamiseks juhtumipõhise edastamise määratluse kohta vt asjakohast jaotist „juhtumipõhiste“ ja „mittekorduvate“ edastamiste kohta³⁵. Andmeeksportijad peavad igat konkreetset juhtumit hoolikalt hindama.

2.6 Edastamine, mis on vajalik, et kaitsta andmesubjekti või muude isikute olulisi huve, kui andmesubjekt on füüsiliselt või õiguslikult võimetu nõusolekut andma (artikli 49 lõike 1 punkt f).

Ilmselt kohaldatakse artikli 49 lõike 1 punktis f sätestatud erandit juhul, kui andmeid edastatakse meditsiinilises hädaolukorras ja kui leitakse, et asjaomane edastamine on otseselt vajalik selleks, et anda vajalikku arstiabi.

³⁴ Põhjendus 111: „vajalik“ seoses lepingu või õigusliku nõudega.”

³⁵ Lehekülj 4.

Seetõttu peab olema juriidiliselt võimalik edastada andmeid (sealhulgas teatavaid isikuandmed), kui väljaspool ELi viibiv andmesubjekt on teadvuseta ja vajab kiiret arstiabi ning neid andmeid saab esitada ainult ELis tegutsev andmeeksportija (nt tema arst). Sellisel juhul eeldab seadus, et andmesubjekti ähvardav olulise kahju vahetu oht kaalub üles andmekaitse huvid.

Edastamine peab olema seotud andmesubjekti või mõne teise asjaomase isiku individuaalsete huvidega ning, kui see puudutab terviseandmeid, siis peab see olema vajalik olulise diagnoosi jaoks. Seetõttu ei saa kõnealust erandit kasutada selleks, et õigustada isiklike terviseandmete edastamist kolmandasse riiki, kui edastamise eesmärk ei ole käsitleda andmesubjekti või mõne muu isikuga seotud konkreetset juhtumit, vaid teha üldisi meditsiiniuuringuid, mille tulemused ilmnevad kunagi tulevikus.

Isikuandmete kaitse üldmääruse kohaselt ei ole kõnealuse erandi kasutamine piiratud üksnes isiku kehalise puutumatuse juhtudega, vaid tõlgendamisruumi jäetakse ka juhtumiteks, kus tuleks kaitsta isiku vaimset puutumatust. Sellisel juhul oleks asjaomane andmesubjekt ühtlasi füüsiliselt või õiguslikult võimetu andma oma nõusolekut oma isikuandmete edastamiseks. Lisaks peab olema täiesti selge, et asjaomane üksikisik, kelle isikuandmeid edastamine puudutab, ei tohi olla füüsiliselt või õiguslikult võimeline andma oma nõusolekut selliseks edastamiseks.

Kui andmesubjekt on siiski võimeline tegema kehtiva otsuse, ja talt saab paluda tema nõusolekut, siis ei saa seda erandit kohaldada.

Näiteks kui isikuandmeid on vaja selleks, et takistada eluruumist väljatõstmist, siis ei saa seda erandit kohaldada, sest kuigi eluaseme olemasolu peetakse eluliselt tähtsaks huviks, saab asjaomane isik anda oma nõusoleku enda andmete edastamiseks.

Võime teha kehtiv otsus võib sõltuda füüsilisest, vaimsest või õigusvõimetusest. Ilma et see piiraks siseriiklike esindusmehhanismide kohaldamist, võib õigusvõimetus puudutada näiteks alaealisi. Sellist õigusvõimetus tuleb sõltuvalt juhtumist tõendada kas asjaomase isiku vaimset võimetus näitava arstitõendi või asjaomase isiku õiguslikku seisundit kinnitava valitsusasutuse dokumendiga.

Artikli 49 lõike 1 punkti f kohaldamisalasse võib kuuluda ka andmete edastamine rahvusvahelisele humanitaarorganisatsioonile, kui see on vajalik, et täita Genfi konventsioonide kohast ülesannet või järgida relvastatud konfliktides kohaldatavat rahvusvahelist humanitaarõigust, vt põhjendus 112. Ka sellistel juhtudel peab andmesubjekt olema füüsiliselt või õiguslikult võimetu oma nõusolekut andma.

Selle erandiga võib õigustada ka isikuandmete edastamist pärast loodusõnnetust või juhul, kui isikuandmeid jagatakse üksuste ja isikutega pääste- ja evakuaatsioonioperatsioonide eesmärgil (nt katastroofiohvrite sugulased, samuti valitsus ja päästeteenistused). Sellised ootamatud sündmused (üleujutused, maavärinad, orkaanid jne) võivad õigustada teatavate isikuandmete kiiret edastamist, et saada näiteks teavet ohvrite asukoha ja seisundi kohta. Sellistes olukordades eeldatakse, et asjaomane andmesubjekt ei suuda anda oma nõusolekut oma andmete edastamiseks.

2.7. Edastamine, mis tehakse avalikust registrist (artikli 49 lõike 1 punkt g ja artikli 49 lõige 2)

Artikli 49 lõike 1 punkti g ja artikli 49 lõike 2 sätete kohaselt on teatavatel tingimustel lubatud edastada isikuandmeid registritest. Register on üldiselt määratletud kui „(kirjalik) andmik, mis sisaldab korrapäraselt sisestatud kirjeid või andmeid“ või „nimede või kirjete ametlik loend või andmik“³⁶, kuid artikli 49 kontekstis võib register olla nii kirjalik kui ka elektrooniline.

³⁶ Merriam Webster Dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/register> (22.01.2018); Oxford Dictionary <https://en.oxforddictionaries.com/definition/register> (22.01.2018).

Kõnealune register peab liidu või liikmesriigi õiguse kohaselt olema mõeldud avalikkuse teavitamiseks. Seetõttu jäävad eraõiguslikud registrid (need, mis kuuluvad eraõiguslike isikute vastutusalasse) selle erandi kohaldamisalast välja (nt eraõiguslikud registrid, mille põhjal hinnatakse krediitvõimelisust).

Register peab olema tutvumiseks avatud kas:

- a) laiemale avalikkusele või
- b) kõigile, kes suudavad tõestada õigustatud huvi.

Need võivad olla näiteks: ettevõtjate registrid, ühingute registrid, karistusregistrid, (maa)kinnistusregistrid või avalikud sõidukite registrid.

Lisaks üldnõuetele registrite endi ülesehituse kohta võib andmete edastamine sellistest registritest toimuda ainult sellisel juhul kui ja sellisel määral, nagu konkreetsel juhul on täidetud liidu või liikmesriigi õigusega ette nähtud registri kasutamist käsitlevad tingimused (selliste üldtingimuste kohta, vt artikli 49 lõike 1 punkt g).

Vastutavad töötlejad ja volitatud töötlejad, kes tahavad selle erandi alusel isikuandmeid edastada, peavad olema teadlikud, et edastamine ei või hõlmata kõiki registris sisalduvaid isikuandmeid ega kõiki isikuandmete liike (artikkel 49 lg 2). Kui andmeid edastatakse seadusega loodud registrist mis on kasutamiseks ette nähtud õigustatud huviga isikutele, võib edastamine toimuda vaid nende isikute taotlusel või juhul, kui nemad on vastuvõtjad, võttes arvesse andmesubjektide huve ja põhiõigusi³⁷. Andmeeksportijad, kes hindavad andmete edastamise asjakohasust iga juhtumi puhul eraldi, peavad alati kaaluma andmesubjekti huve ja õigusi.

Sellistest registritest pärit isikuandmete edasine kasutamine, nagu eespool kirjeldatud, võib toimuda üksnes kooskõlas kohaldatava andmekaitseõigusega.

Seda erandit võib kohaldada ka avalikku võimu teostavate riigiasutuste toimingute suhtes (artikli 49 lõike 3).

2.8. Mõjuvad õigustatud huvid (artikli 49 lõike 1 teine lõik)

Artikli 49 lõike 1 teises lõigus sätestatakse uus erand, mida direktiiv varem ei sisaldanud. Mitme konkreetse, selgesõnaliselt loetletud tingimuse korral võib isikuandmeid edastada, kui see on vajalik, et andmeeksportija mõjuvate õigustatud huvide jaoks.

See erand on õigusaktiga ette nähtud viimase võimalusena, kuna seda võib kohaldada ainult juhul, kui „*edastamise aluseks ei saa olla artikli 45 või 46 sätted, sealhulgas siduvaid kontsernisiseseid eeskirju käsitlevad sätted, ning kui ükski konkreetseks olukorraks ette nähtud erand ei ole kohaldatav*”³⁸.

Selline mitmeastmeline lähenemisviis erandite kasutamisele andmeedastuse alusena eeldab, et enne artikli 49 lõike 1 teises lõigus sätestatud viimase võimaluse erandi kasutamist kaalutakse, kas on võimalik kasutada artiklis 45 või artiklis 46 sätestatud edastamisvõimalusi või mõnda konkreetset artikli 49 lõike 1 esimeses lõigus sätestatud erandit. Vastavalt põhjendusele 113 seda erandit kasutada ainult ülejäänud juhtudel ning see sõltub suurest hulgast tingimustest, mis on õigusaktides selgesõnaliselt sätestatud. Kooskõlas isikuandmete kaitse üldmääruses sätestatud vastutuspõhimõttega,³⁹ peab andmeeksportija suutma tõestada, et andmeedastamiseks ei olnud

³⁷ Isikuandmete kaitse üldmääruse põhjendus 111.

³⁸ Isikuandmete kaitse üldmääruse artikli 49 lõike 1 teine lõik.

³⁹ Artikli 5 lõike 2 ja artikli 24 lõike 1.

võimalik kehtestada asjakohaseid kaitsemeetmeid vastavalt artiklile 46 ega kohaldada ühtegi erandit, mis on sätestatud artikli 49 lõike 1 esimeses lõigus.

See tähendab, et andmeeksportija peab suutma tõendada, et on teinud selleks tõsisid jõupingutusi, arvestades andmeedastuse asjaoludega. Sõltuvalt juhtumist võib see hõlmata näiteks selle, tõendamist, on kontrollitud, kas andmeid võib edastada, tuginedes andmesubjekti antud selgesõnalisele nõusolekule andmete edastamise kohta vastavalt artikli 49 lõike 1 punktile a. Mõnel juhul võib muude vahendite kasutamine osutada siiski praktiliselt võimatuks. Näiteks teatavat liiki asjakohased kaitsemeetmed, mis vastavad artiklile 46, ei pruugi olla mõeldavaks valikuks sellistele andmeeksportijatele, kes on väikesed või keskmise suurusega ettevõtjad.⁴⁰ Nii võib olla ka siis, kui andmeimportija on selgesõnaliselt keeldunud andmete edastamise lepingu sõlmimisest standardsete andmekaitseklauslite alusel (artikli 46 lõike 2 punkt c) ning muid võimalusi ei saa kasutada (sh olenevalt juhtumist ka muu „andmeimportija“ valiku võimalus), vt allpool lõiku „mõjuvate õigustatud huvide“ kohta.

Vastutava töötaja mõjuvad õigustatud huvid

Vastavalt kõnealuse erandi sõnastusele peab edastamine olema vajalik, et kaitsta vastutava töötaja mõjuvaid õigustatud huve, mille suhtes andmesubjekti huvid, õigused või vabadused ei ole ülekaalus. Andmeeksportija kui vastutava töötaja või andmeimportija huvide kaalumise ole oluline.

Olulised on ainult need huvid, mis tunnistatakse „mõjuvateks“, ning see piirab märkimisväärselt erandi kohaldamise võimalusi, kuna mitte kõiki artikli 6 lõike 1 punkti f sätete kohaseid „õigustatud huve“ ei saa seejuures kohaldada. Pigem kohaldatakse teatavaid rangemaid nõudeid, mille kohaselt peavad mõjuvad õigustatud huvid olema vastutava töötaja jaoks olulised. Selline olukord võib tekkida näiteks juhul, kui vastutav töötaja on kohustatud isikuandmeid edastama, et kaitsta oma organisatsiooni või süsteemi raske otsese kahju eest või karmi karistuse vältimiseks, mis võib tõsiselt mõjutada tema äritegevust.

Edastamine ei ole korduv

Vastavalt sõnastusele kohaldatakse artikli 49 lõike 1 teist lõiku ainult edastamise suhtes, mis ei ole korduv⁴¹.

Piiratud arv andmesubjekte

Lisaks peab edastamine puudutama ainult piiratud arvu andmesubjekte. Ühtegi absoluutset lävendit ei ole sätestatud, kuna see sõltub kontekstist, kuid see arv peab olema sobivalt väike, arvestades asjaomase edastamise laadi.

Praktilises kontekstis sõltub mõiste „piiratud arv andmesubjekte“ konkreetse juhtumi asjaoludest. Näiteks juhul, kui vastutaval töötajal on vaja isikuandmeid edastada ainulaadse ja tõsise turvaintsidendi uurimiseks, et kaitsta oma organisatsiooni, siis oleks küsimus selles, mitme töötaja andmed peaks volitatud töötaja edastama, et tegemist oleks mõjuva õigustatud huviga.

Et see erand kehtiks, ei peaks asjaomane edastamine hõlmama vastutava töötaja kõiki töötajaid, vaid pigem tuleks piirduda vähestega.

⁴⁰ Näiteks siduvad kontsernisisesed eeskirjad ei pruugi väikeste ja keskmise suurusega ettevõtjate jaoks olla teostatav võimalus, kuna nendega kaasnevad märkimisväärsed haldusinvesteeringud.

⁴¹ Täiendavat teavet mõiste kohta „ei ole korduv“ vt lk 4.

„Vastutava töötleva mõjuvate õigustatud huvide“ tasakaalustamine „andmesubjekti huvide või õiguste ja vabadustega“ kõikide andmeedastuse asjaolude hindamise alusel ning sobivate kaitsemeetmete taqamine

Täiendavalt tuleks nõuda andmeeksportija (mõjuvate) õigustatud huvide ja andmesubjekti huvide või õiguste ja vabaduste tasakaalu kontrollimist. Selles osas on seaduses selge nõue, et andmeeksportija hindaks kõiki asjaomase andmeedastusega seotud asjaolusid, ning tagaks selle hindamise alusel edastatavate andmete kaitseks „sobivad kaitsemeetmed“. Selle nõudega rõhutatakse erilist tähtsust, mis kaitsemeetmel võib olla andmete edastamisega andmesubjektidele avaldatava põhjendamatu mõju vähendamisel ning tänu millele võivad need mõjutada õiguste ja huvide tasakaalu sellisel määral, et andmete vastutava töötleva huve ei kaalutaks üles.⁴²

Mis puudutab andmesubjekti huve, õigusi ja vabadusi, mida tuleb arvesse võtta, siis tuleb hoolikalt prognoosida ja hinnata võimalikke kahjulikke mõjusid, st andmeedastuse ohtusid andmesubjekti mis tahes liiki (õigustatud) huvidele, võttes arvesse nende tõenäosust ja tõsidust.⁴³ Selles osas tuleb arvesse võtta eeskätt igasugust võimalikku kahju (füüsilist ja materiaalselt, samuti mittemateriaalselt, nt seoses mainekahjuga)⁴⁴. Kui andmeeksportija hindab neid riske ja seda, mida võiks antud olukorras pidada andmesubjekti põhiõiguste ja -vabaduste „sobivateks kaitsemeetmeteks“, peab ta eriti võtma arvesse andmete laadi, töötlemise toimingute eesmärki ja kestust, aga ka olukorda andmete päritoluriigis, kolmandas riigis ning vajaduse korral andmeedastuse lõplikus sihtriigis.⁴⁵

Lisaks nõutakse õigusaktiga, et andmeeksportija kohaldaks kaitsemeetmetena täiendavaid meetmeid, et minimeerida tuvastatud ohtusid, mida andmeedastus andmesubjekti jaoks põhjustab⁴⁶. See on õigusaktiga sätestatud kohustuslik nõue, millest võib järeldada, et ilma täiendavate kaitsemeetmeteta kaaluksid andmesubjekti huvid või õigused ja vabadused igal juhul üle vastutava töötleva edastamisega seotud huvid⁴⁷. Tulenevalt kaitsemeetmete olemusest ei ole võimalik sätestada üldnõudeid, mida saaks selles osas kohaldada kõikidele juhtudel, vaid need olenevad suuresti konkreetsest asjaomasest andmeedastusest. Olenevalt juhtumist võivad kaitsemeetmed hõlmata näiteks meetmeid, mille eesmärk on tagada andmete kustutamine võimalikult kiiresti pärast edastamist või piirata eesmärke, mille tarvis võib andmeid pärast edastamist töödelda. Erilist tähelepanu tuleks pöörata sellele, kas piisata võiks pseudonüümitud või krüpteeritud andmete edastamisest⁴⁸. Lisaks tuleks uurida tehnilisi

⁴² Artikli 29 töörihm on kaitsemeetmete olulist rolli vastutava andmetöötleva ja andmesubjektide huvide tasakaalustamisel juba rõhutanud töödokumendis WP 217, lk 31.

⁴³ Vt põhjendus 75: „Erineva tõenäosuse ja tõsidusega ohud füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele [...]”

⁴⁴ Vt põhjendus 75: „Erineva tõenäosuse ja tõsidusega ohud füüsiliste isikute õigustele ja vabadustele võivad tuleneda isikuandmete töötlemisest, mille tulemusel võib tekkida füüsiline, materiaalne või mittemateriaalne kahju.“

⁴⁵ Põhjendus 113

⁴⁶ Kuigi seadusega ettenähtud „tavalise“ tasakaalustamise kriteeriumi puhul ei pruugi selline (täiendav) kaitsemeede igal juhul vajalik olla (vt artikli 29 töörihma töödokument sihtotstarbeliste lepingu tüüptingimuste eelnõu kohta „ELi volitatud töötlevalt kolmanda riigi alltöötlevale“, WP 214, lk 41), viitab artikli 49 lõike 1 teise lõigu sõnastus sellele, et täiendavad kaitsemeetmed on kohustuslikud, et andmeedastus oleks kooskõlas „tasakaalustamise kriteeriumiga“ ning seega selle erandi alusel teostatav.

⁴⁷ Kuigi seadusega ettenähtud „tavalise“ tasakaalustamise kriteeriumi puhul ei pruugi selline (täiendav) kaitsemeede igal juhul vajalik olla (vt artikli 29 töörihma töödokument sihtotstarbeliste lepingu tüüptingimuste eelnõu kohta „ELi volitatud töötlevalt kolmanda riigi alltöötlevale“, WP 214, lk 41), viitab artikli 49 lõike 1 teise lõigu sõnastus sellele, et täiendavad kaitsemeetmed on kohustuslikud, et andmeedastus oleks kooskõlas „tasakaalustamise kriteeriumiga“ ning seega selle erandi alusel teostatav.

⁴⁸ Muude võimalike kaitsemeetmete näiteid võib leida artikli 29 töörihma töödokumendist sihtotstarbeliste lepingu tüüptingimuste eelnõu kohta „ELi volitatud töötlevalt kolmanda riigi alltöötlevale“, WP 214, lk 41–43.

ja korralduslikke meetmeid, mille eesmärk on tagada, et edastatavaid andmeid ei saa kasutada teistel eesmärkidel, kui on need, mille on andmeeksportija rangelt ette näinud.

Järelevalveasutuse teavitamine

Järelevalveasutuse teavitamise kohustus ei tähenda, et järelevalveasutus peaks andmete edastamise heaks kiitma, vaid pigem on tegemist lisatagatisega, mis võimaldab järelevalveasutusel hinnata (kui ta peab seda vajalikuks) andmeedastuse võimalikku mõju andmesubjektide õigustele ja vabadustele. Andmeeksportijal soovitatakse osana vastutuspõhimõtte järgimisest salvestada kogu asjaomane teave andmeedastuse asjaolude kohta, näiteks mõjuva õigustatud huvi, üksikisiku „konkureerivate“ huvide, edastatavate andmete laadi ja edastamise eesmärgi kohta.

Andmesubjekti teavitamine edastamisest ja mõjuvatest õigustatud huvidest

Vastutav töötleja peab andmesubjekti teavitama edastamisest ja oma mõjuvatest õigustatud huvidest. See teave tuleb esitada lisaks teabele, mille esitamist nõutakse isikuandmete kaitse üldmääruse artiklite 13 ja 14 alusel.

Euroopa Andmekaitsekojaku nimel

eesistuja

(Andrea Jelinek)